THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
PUBLISHED BY
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —
251 - 253 Queen Street West Telephone Adelaide 2067
Subscription Rates $6 Per Year, $3.50 Six Months
Single Copy —3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ontario
Janury 22nd 1913

וועט סיין שטראף ניט העלפען?

דער בראַנפענ־שטוגעל. וואָס קומט די גאַנצע צייט פאַר אין אונזער פראָווינץ אָנטאַריאָ. זינט מיר זענען געבעטן געוואָרען מיט׳ן „אָנטאַריאָ טעמפּערענס עקט״, האָט לעצטענס צוגעקומען גענוג סענזאַציאָנעלעס פון דעם שנים וואָס האָט זיך פרייטאָג פאַרענדיגט מיט דער מאָרד־געשיכטע אין זינדזאָר.

און קענען מיר דען זאָגען, אַז מיר אידען זענען ניט פאַרמישט אין דיזע געשיכטעס. איז דאָך דער ביטערער אמת, אַז מיר ליפערען אַ גרויסען פּראָצענט פון בראַנפענ־ הענדלער.

אין די לעצטע עטליכע וואָכען זענען געוועזען זעניגער פעלע פון אַרעסטען צווישען אידען צוליעב דיזען פאַרברעכען. און אַזוי ווי דאָס איז צוזאַמענגעפאַלען מיט דעם, וואָס די שטראָף איז געהעכערט געוואָרען, האָט די ריכטער האָבען אנגעהייבען אויסצוטיילען אַ גרויסע גלעט פון אַן אַ זיצען. האָט מען געקענט גלייבען, אַז די שווערע שטראָפען האָבען אידען פאַרטריבען פון דעם האַנדעל.

אין די לעצטע עטליכע טעג אָבער זענען ווידער פאַרגעקומען אַ רייהע פון אַרעסטען, און אידען פיגורירען ווידער אין די בראַנפענ־געשיכטעס. טראָץ דער גרויסער שטראָף.

און די פראַגע שטעלט זיך דאָרום — וועט שוין קיין שטראָף ניט העלפען, אַז מען זאָל פטור ווערען פון העזער גנע צרעת — די בראַנפענ־ הענדלער?

מיט באַנייטע כחות - צו טעטיגקייט!

אין דער לעצטער צייט איז ווי געוועזען אַ שטילשטאַנד אויפ׳ן געביט פון דער רעליגיע־טעטיגקייט. די הילפס־אָרגאַניזאַציעס האָבען ניט גע־קענט אונטערגעהמען קיינע נייע אַרבייטען, ווייל עס איז זיי ניט קלאָר געוועזען אויף וועלכען אופן — צו דאַרף עס זיין אַ זעלבסטשטענדיגע אקציע, אָדער צו עס איז בעסער אַלע הילפס־טעטיגקייטען צו פאַראייניגען אין איין קערפּערשאַפט.

ענער צווייטאַנד איז שוין יעצט באַייטיגט געוואָרען. עס איז געשאַפען געוואָרען אין פאַראייניגטע אָרגאַניזאַציע, וועלכע וועט זיך אָפּ־נעמען מיט דער אימיגראַציאָנס־ טעטיגקייט, מיט דער אלגעמיינער רעליגיעס אַרבייט.

די מעהר אקטיווערע כחות פון פריהערדיגע אָרגאַניזאַציעס, וועל־כע האָבען זיך יעצט פאַראייניגט. וועלען אַלע זיין טעטיגקייט אין דער נייער געזעלשאַפט. אין מיט באַנייטע און פאַראייניגטע כחות, קען מען יעצט האָפען, אַז פעלעס וועט געטון ווערען אויפ׳ן געביט פון דער הילפס־ אַרבייט.

מיט באַנייטע כחות — צו טעטיגקייט!

אונזער נייע „פּישור״

מיר ציהען די אויפמערקזאַמקייט פון אונזערע לעזער אויף דער נייער אָפּטיילונג, אין דער אַרבייטער זעלט״, וועלכע הייבט זיך אָן דרוקען אין הייגטיגען נומער אין וועט ערשיינען יעדען דינסטאָג.

די אַרבייטער באַוועגונג איז איצט מעכטיג אויסגעוואַקסען אין אַלע לענדער און איז געוואָרען ניט נאָר אַן עקאָנאָמישע באַוועגונג, נאָר אַן אַלע־גמיינע יניאָנס און סאָציאַליסטישע פאַרטייען איז געוואָרען אַן אַרבייטער־פאַלאַנקס, אַן אייגענע לעגדע־שטעלע ער שוין סיט זיך פאַר דעם הערשענדען פאַקטאָר אין פאָליטישען לעבען.

אָבער. וואָס שטאַרקער עס ווערט די אַרבייטער־באַוועגונג, וואָס נעהמענער עס קומט די צייט פון קאַנקרעט דורכפיהרען די אַרבייטער־אידעאַלען. אין שאַרפער צייגען זיך אַרויס די הזוקי־דעות אין די אייגענע רייהען, אַלץ ברענענדער ווערט דער קאַמף פון די פאַרשיעדענע ריכטונ־גען אין דער אַרבייטער באַוועגונג גופא.

מיר זעהען דעריבער איצט ווי אין יעדער אַרבייטער־פאַרטיי קומט פאַר אין „אינערשאַצונג פון וואַרטען״ טיילען זיך אויס פאַרשיעדענע גרו־פּירונגען צופלאַקערט זיך אַ קאַמף צווישען „רעכטע״ און „לינקע״. אויך אין די יניאָנס קומט פאַר דאָס זעלבע. זיי צום ביישפּיעל, אין אינזער לאַנד. דער קאַמף צווישען דער „וואַן ביג יוניאָן״ און די אַלטע יוניאָנס פון דער אַמעריקאַנער פעדעראַציאָן.

אין אונזער נייער אָפּטיילונג וועלען מיר אינפאָרמירען און באַלייכ־טען אַלע ערשיינונגען אין דער אַרבייטער און סאָציאַליסטישער וועלט אין ספּעציעל דאָס וואָס עס קומט פאַר אין אונזער לאַנד און אונזער שטאָדט, באַזונדערס וואָס איז נוגע דער אידישער אַרבייטער באַוועגונג.

מיר זיינען זיכער אַז אונזערע לעזער וועלען אויפנעהמען אונזער נייע באַשטרעבונג צו פאַרשעהנערען אין באַרייכערען אונזער צייטונג. מיט גרויס פרייד.

אין דאָס איז נאָר איינע פון די פיעלע אויסבעסערונגען, וועלכע זענען לעצטענס געמאַכט געוואָרען אין אונזער צייטונג.

בריעף פון פאַריז

פון מ. ח.

א פראַנצויזישער סענאַטאָר וועגען ציוניזם. ענגלאַנד און פראַנקרייך. — הייפות געגען אידישע אַרבייטער און עמיגראַנטען אין פאַריז. — די פראַנצויזישע פּרעסע לאַיט דשאַרדזש און אינפלוסען פון טונקעלע קוועלען.

דער קלעריקאַלער פראַנצויזישער סענאַטאָר דע־מאָנזי, אַ געוועזענער מיניסטער, וועלכער האָט זיך ביז איצט באַצויגען מיט אַן אַקטיווער סימפּאַטיע צום ציוניזם, שרייבט אין „עקלער״ אַ גרויסען אַרטיקעל וועגען דער אידישער פראַגע, אָדער איינענטליך וועגען „צוויי אידישע בראַנען״, ווי עס הייסט דער אַרטיקעל.

די ערשטע איז די פראַגע פון דעם אַנטיסעמיטיזם אין פאַנראַטען. דערעכ־ דיג וועגען די אידען אין פראַנקרייך, שרייבט דע־מאָנזי: „אין דער יינטי־גען טאָג האַנדעלט עס זיך הויפּטזעכ־ליך וועגען די פליכטלינגע פון רוסלאַנד, פּינלאַנד, פּוילען, לוטאַ, רומעניען, וועלכ־ע דרינגען אַריין דורך דייטשלאַנד אַיער בעלגיען, אַריבערשרייטענדיג אַלע אַפּעליציאָנישע מחיצות, ביז צום נעטאַ פון׳ם 4טען פאַרזיכער שטאַטקריז (דער אידישער היערטעל פון פּאַריז). שטענ־ציג ווערפט די דאָזיגע באַפעלקע־רונג אַזאַ נאָמען אַי אַרמוד אויף די מיזשען, וואָס לייגען אַרדנונג. אָבער אַיער קען קיין רייד ניט זיין וועגען דיזע אַדער דערטרינגען די אונשולדיגע אַי די מאַסען אַריינקומענען זיינען אַיער־ טעגליך נאָר מיט דיי צושטימונג פון די פעלקער־ שבנים, וועלכע שלינגען היינט אַי טיר ניט קרי צו דאַרפען עסען צי געבען נייי־ אָנגעקומענע לייט.״

וועגען דער באַציהונג פון פראַנקרייך צום ציוניזם שרייבט דע־מאָנזי:

„מיר האָבען אַנערקענט די פרעטענ־זיעס פון׳ם ציוניזם. מיר האָבען אָבער דאָס געטון מיט אַ שטילער אָדער מיע־דער שטים. אין דער צייט, ווען דאָס אַקאַדעמי, דער אפיציעלער ציוניסטי־שער פאַרשטעהער, איז געווען אויפגע־נומען דורך פישאָן, איז געווען פון איהם ערמוטיגט שריפטליך. האָט כאָ־רומען אין סאַן־רעמאָ דיי צושטימונג פון די פאַרבינדעטע מלוכות און דאַרוב־טער אויך פראַנקרייך, — האָט זיך דאָך גרויסגעוויזען, אַז די פאַרווירקליכונג פון׳ם טויזענט־יעהריגען פון דער הילפס־אַרבייט, וועלכע אַרבייטען כמעט אַלע ביי די שווערסטע אַרבייטען. זיי זיינען אויעק פון זייערע געבורטס־ נעסטער, העטענדיג זייער לעבען. און ווי דער שטייגער איז, האָבען זיי ניט קיין פאַס פאַרטען. ניט קיין אַנדערע פאַפּיערען, ניט קיין עדלויבניש אַריינצופאָהרען קיין פראַנקרייך. זיי זיינען אין אַ פיינלעכען לאַנד פון אַ אַנדערע רעכטלעכע אַזאַקייט. זיי זיינען אָפּהענגיג פון יעדען פאַליצייי אָפּענען אין די דאָזיגע אָפּהענגיגקייט פירט דערצו אַז זיי ווערען באַהאַנדעלט ווי מענשען, וואָס שטעהען אויסערן גע־זעץ. ניט האָבענדיג קיין שום פּרנסה און קיין שום מעגליכקייט אַריבערצו־פאָהרען פון אָרט צו אָרט און זוכען אַר־בייט, ווערען זיי אויף דעם שיעדקליכ־סטען אופן עהסאָפּלאָוויט: זייער אַר־בייטס־לוין אין אַפּטמאַל נידעריגער פון די עקזיסטירענדע טאַריפען. און דאָס רופט אַרויס אַ פאַרביטערונג צו זיי אין די אַרטיגע אַרבייטער קרייזען.

כדי צו קומען צו הילף דיי דאָזיגע אַרבייטער־ עמיגראַנטען, האָט די עק־זעקוטיווע פון דער הילפס־ צענטראַל בדעה צו שאַפען אַ ספּעציעלע אינסטי־טוציע אויף׳ן שטייגער פון׳ם אידישען אַרבייטער־ פאַרזאָרגער אמט אין דייטש לאַנד. אַזוי ווי עהנליכע עמיגראַנטען געפינען זיך כמעט אַן הילף אויך אין אַנדערע לענדער: אין בעלגיען, שווייץ, האָלאַנד, קעלט די הילפס־ צענטראַל צו שאַפען אַ גאַנצע נעץ פון אַזעלכע אינסטיטוציעס, וועלכע וואָלטען געווען פאַרבונדען צווישען זיך און וואָלטען גע־האַט פאַלגענדע אויפגאַבען: יודישע הילף פאַר די רעכטלאָזע עמיגראַנטען, באַרעטונג ביים אויפזוכען אַרבייט פאַר זיי און קולטורעלע הילף, דאָ פאַרזאָר־גען זיי מיט אַ אידישען בוך, מיט אַ אידישער צייטונג אַ ז. וו.

אין דער נאָהענטסטער צוקונפט וועט פאַרקומען אַ באַראַטונג פון די פאַר אינטערעסירטע געזעלשאַפטליכע אָרגאַני זאַציעס, כדי צוצוטרעטען צו רעאַליזי־רען דעם דאָזיגען פּלאַן.

* * *

דער לאַנדאַנער קאָרעספּאָנדענט פון „מאַטען״ איז היינט אַרויסגעטראָטען מיט אַ שאַרפען בריעף, ספּעציעל גע־ווידמעט לאַיט דזשאָרדזש׳ן. אין דעם דאָזיגען בריעף ווערט לאַיט דזשאָרדזש באַשולדיגט דערין, אַז ער העצט די ענג־ליש געזעלשאַפט, די קאָנסערוואַטיווע ליבעראַלען און סאָציאַליסטען איטליכען אויף אַ אַנדער אופן, געגען פראַנקרייך. אינ׳ם כוח פון אַרטיקעל באַוועגט דער קאָרעספּאָנדענט, אַז לאַיט דזשאָרדזש אַנדערש אַזוי אַנטער דעם איינפלוס פון די באַנק קרייזען און באַזונדערס פון די אידישע באַנק־ קרייזען.

* * *

אַ טייל פון די אידישע פליכטלינגע פון מזרח־ אייראָפּע און באַזונדערס פון פּוילען, וועלכע האָבען זיך אַרויסגערי־סען אין משך פון די לעצטע חדשים פון׳ם גיהנום פון פאַרפאָלגונגען און פּאָגראָמען און האָבען זיך אַריבערגעבאַפּט קיין מערב־ אייראָפּע, איז אַריינגעדרונגען אויך אין פאַריז. די נייע עמיגראַנטען האָבען פאַרגעשעלט די אידישע באַפעל־ערונג פון׳ם אידישען פּיעדטעל (אין כעס־ זשעדווע) און האָבען געגעבען אַ געלעגענהייט די פראַנצויזישע אַנטיסעמי־טען אַנצוהויבען די לאַנג־ פאַרבייטעט אַמפּאַניע געגען דער אידישער אייכ־ואַנדערונג קיין פאַריז. בראַיש פון דער דאָזיגער לאַמפּאַניע האָט זיך געשטעלט די רעאַקציאָנערע פּרעסע און באַזונדערס די „אקסיאָן פראַנסעז״. ניט לאַנג האָט אויפגעטרעטן די פראַנצויזישע אידען און אַנטיסעמי־טען אַנצוהויבען די לאַנג־ פאַרבייטעט אַמפּאַניע געגען דער אידישער אייכ־ואַנדערונג קיין פאַריז. פון דער דאָזיגער לאַמפּאַניע פון ״עדען פאַליצייי אַנעגט אין די דאָזיגע אָפּהענגיגקייט אַזוי ווי אַיער אַלע אַזוי אַ פאַר־ווייפעלטע, לויט די ידיעות, פון דער עקזעקוטיווע פון דער הילפס־ צענ־ראַלע, דערגרייכט זייער צאָהל ביז 4000 מאַן, וועלכע אַרבייטען כמעט אַלע ביי די שווערסטע אַרבייטען.

אויסער די נייע אידישע עמיגראַנ־טען, וועלכע זיינען אָנגעקומען די לעצ־טע צייט קיין פאַריז, געפינען זיך אין פראַנקרייך, הויפּטזעכליך אין איהרע מזרח־ פראָווינצען, אין עלזאַס און אין די חרוב־ געמאַכטע געביעטען נאָר אַ סך אידישע פליכטלינגע פון מזרח־ אייראָפּע. וואָס זייער לאַנג אַזוי אַז אַ פאַר־ צווייפעלטע, לויט די ידיעות, פון דער עקזעקוטיווע פון דער הילפס־ צענ־ראַלע, דערגרייכט זייער צאָהל ביז 4000 מאַן, וועלכע אַרבייטען כמעט אַלע ביי אייזען און די בייזע־ מונען זאָגען, אַז נאָנצע פאַהרונג, פון די אימיגראַנטען צוזאַמען מיט׳ן פּראָיעקט פון אַאימיגראַנ־טען־ הויז, שטאַמט פון מורא: אויב ס׳וויל זיך ניט איין אין נאָנצען אָפּצו־שטעלען די איינוואַנדערונג, לאָז זי לכל הפחות באַהאַלטען ווערען פון דעם פּחיצ׳ס אויגען און לאָז ער חס וחלילה, ניט באַמערקען, אַז די אַנגליקליכע בריידער פון דעם מזרח קומען אַן קיין פּאַ־ריז און פאַרגעסערען דאָס פאַריזער גע־טאָ. ס׳איז גוטאַ קיין שום ספק, אַז קעמפּפענדיג מיט׳ן אויפוואַכענדעם אַנ־טיסעמיטיזם, וועלען עס די פראַנצויזי־שע אידישע פּני טאָן אויף׳ן חשבון פון די אונגליקליכע אידישע אימיגראַנטען.

די אַנטיסעמיטישע האַמפּאַניע בלייבט ניט אונטערדעסען פּרוכטלאָז. ניט לאַנג האָט אַ מוניציפּאַלער ראַטמאַן פון׳ם פיערטען פאַרזיגער ״אַראַנדיסמאַן״ (טאָט־ קרייז) אַרויסגעטראָטען מיט אַן אָפּיציעלען פאַרשלאָג אַנצונעהמען מיטלען, כדי צו פאַרקלענערען די אי־ דישע באַפעלערונג פון דעם דאָזיגען קרייז (וואָ ס׳געפינט זיך דער אידישער פּיעדטער) אייניגע בלעטער האָבען איהם אונטערשטיצט, באַרופענדיג זיך אויף הויפּטזעכליך אַן אַנדערע סבות.

לעווי האָט געבראַכט אַ ידיעה, אַז די פאָליציי האָט אין דעם דאָזיגען פיר־טעל געמאַכט אַז אַבלאַווע און אַן ערך 60 אונגוואַנשיגע אויסלענדער ״הויפּט־ זעכליך פּוילישע אידען״ זיינען אַרעס־טירט געוואָרען.

אַזוי זעהט אויס דער אַנחוב, וואָס וועט זיין דער סוף דערפון?

ס׳איז אינטערעסאַנט צו באַטרעכטען, אַז אַן עהנליכע אינטאַציע, וועלכע שטעלט באַר ענגלאַנד אַלס אַ נעגייג אין הענט פון דער אידישער ״אַנאַנימער מלוכה״, פיהרט די פּוילישע פּרעסע שוין זיט עטליכע חדשים, באַזונדערס אין זי אָנגעפאַלען אויף לאַיד דזשאָרד־ זישען וועלכער מיט כלומרש׳ט גאַרניט אַהן אידישע באַפעלען. קיין איינפלוס־ רייכער וואַרשאַווער ״קוריער פאַראַנ־נ״ אין אַ בריעף פון זיינעם אַ קאָרעספּאָנ־ דענט האָט אַפילו געשריבען, אַז די קאָנפערענץ צווישען לאַיד דזשאָרדזש׳ן אין מיליעראַן אין הענט, אין פאַרנעמ־ען אונטער אַ שטרענגער אידישער השגחה, והראיה: זי איז פאַרגעקומען אין אַוויזלא, וואָס נעהערט צו אינעם פון די פריינד און עצה־ געבער פון לאַיד דזשאָרדזש, אַ אידען.

צו איז די דאָזיגע עהנליכקייט פון די פראַנצויזישע און פּוילישע מאַטיוועז ניט פאַרבונדען דערמיט, וואָס זייער קאַ־ העספּאָנדענט האָט אויך ניט לאַנג גע־שריבען וועגען דעם פּוילישען גייסטליכען און מאַטעריעלען מקור פון דער אַנטי־ סעמיטישער פּראָפּאַגאַנדאַ אין פראַנק־ רייך?

די אידען פון עקואַס באַטערינגען

נאָך קאַפּיטאַן ס. האַלין.

(אַרויסגענומען פון אַמעריקאַן דזשעאַיש יאָהר־בוך.)

דער זיעג פון די עלאַיס, וועלכע האָט צוריקגעקעהרט צו פראַנקרייך די פראַווינץ־ עקואַס־ לאַטרינגען, האָט רייכער געמאַכט דעם פראַנצויזישען אי־ דענטום מיט 30 אידען, וועלכע זיינען אַלע מאָל געבליבען טריי צו פראַנקרייך. די טרייהייט פון די עקואַס־ לאַטרינ־ גער אידען צו דער פראַנצויזישער פאָהן האָט זיך אַרויסגעצייגט ביי יעדער גע־לעגענהייט ביז׳ צום יאָהר 1870. און ווי מיר וועלען זעהן פון דעם פאָלגענדען איבערבליק, איז דיזע טרייהייט פאַר־ בליבען מיט זיי אויך שפּעטער און דער יאָהר 1914 האָט זיי געפונען אַלס גור־ טע פראַנצויזישע פאַטריאָטען.

דער נאַוועליסט עדמאָנד אבו זאָגט פאָלגענדעס אין זיין בוך ״עקואַס״, וועל־ כער אַרבייט איז אַ ביכל פון דער פראַנצויזי־ שער אַרמיי, אין דער צייט פון דער גרויע אייגער פון זיי, קאַפּיטאַן וועלער, איז גע־ ריכטט געוואָרען דרייצעהן מאָל אין די אָרדערס פון דער אימיגראַציאָנס־ אַרמיי פאַר אַלשיעדע־ נע העלדענטאַטען. וואָס ער האָט באַ־ וויזען..

בכלל קען מען זאָגען, אַז די אי־ דען פון עקואַס האָבען געהערט צו די טרייעסטע קינדער פון פראַנקרייך, ווען די פראַווינץ איז נאָך געווען אונטער פראַנצויזישער העשאַפט, און אויך שפּע־ טער, ווען זי איז אַריינגעפאַלען אונ־ טער די מאַכט פון שטראַסבורג. האָבען זיי אייך ניט אויפגעהערט צו טראָגען וואַרעמסטען סענטימענט פאַר די פראַנ־ צויזישע נאַציאָ. אַסך אידען פון עק־ וואַס האָבען ביי איהר אַנעמסיגונג צו דייטשלאַנד אין יאָהר 1871 אויסגעוואַנ־ דערט אין דער פראַווינץ אין זיך אַרויס־ גערעקליכען אין פראַנקרייך. זייער האַרץ האָט זיי שטאַרק וועה געטאָן ווען זיי האָבען זיך געדאַרפט שיידען מיט די פלעצער פון זייער געבורט. וועלכע זיי־ נען געווען ביי זיי זעהר טייער, נאָר אַז האָבען בשום אופן ניט געוואָלט בלייבען אונטערטאַנען פון די קייזערס. די אידען, וואָס האָבען אויסגעוואַנדערט פון דאַנען, האָבען אַרויסגעגעהיהרט מיט זיך אין פראַנקרייך אויך די אינדיסקרעטע. וועלכע האָבען געשפּיעלט די ווישען אפיציעלען דאַנק־ פּיהרט די אַלטע אַלזאַס־לאָטהאַרינגען אין דער צייט פון דער הייליגער אַליאַנץ. אַזוי ווי אַלע אַנדערע פּרעסע־ אָרגאַנען פון דער צייט האָט אויך דער ״אַלזאַסער״ אַרויסגעגעבען אַ ספּעציעלע נומער אין אַנדענק פון דער אַנטלאָפונג פון דער אַלזאַס־לאָטהאַרינגער אַרמיי. אין דעם נומער האָט מען אַרויסגעגעבען אַלע אַדרעסען פון אַלע אַלזאַס־לאָטהאַרינגער אַרמיי־ לייט, וועלכע זיינען אַנגעקומען אין פראַנקרייך. אין דעם נומער האָט מען אויך אַרויס־ גענומען אַלע אַדרעסען פון אַלע אַלזאַס־לאָ־ טהאַרינגער אַפיציעלען, וועלכע זיינען אַנגע־ קומען אין פראַנקרייך אין דער צייט פון דער אַנטלאָפונג פון דער אַלזאַס־לאָטהאַרינגער אַרמיי. אין דעם נומער האָט מען אַרויסגעגעבען אַלע אַדרעסען פון אַלע אַלזאַס־לאָטהאַרינגער אַפיציעלען, וועלכע זיינען אַנגעק